

بررسی میزان پیش‌بینی کنندگی استرس والدینی توسط سبک‌های دل‌بستگی والدین شهر برازجان
خاتون پورمودت-۱، سیده فاطمه موسوی-۲، مریم کرار-۳، فاطمه محمدی-۴ و فاطمه تمیمی-۵
- عضو هیات علمی دانشگاه (مری)، گروه روانشناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران
۴،۳،۲- دانشجوی کارشناسی، گروه روانشناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران
آدرس پست الکترونیکی مؤلف رابط: Pourmaveddat@pnu.ac.ir

خلاصه

این پژوهش که از نوع همبستگی و پیش‌بینی است باهدف بررسی میزان پیش‌بینی کنندگی استرس والدینی توسط سبک دل‌بستگی والدین در سال ۱۴۰۱ در شهر برازجان انجام گرفت. شرکت‌کنندگان این پژوهش تعداد ۱۰۰ نفر از والدین بودند که توسط پرسشنامه استرس والدینی فری جونز (۱۹۹۵) و پرسشنامه سبک دل‌بستگی بزرگسال کولینز و رید (۱۹۹۰) مورد ارزیابی قرار گرفتند. سؤال پژوهش با استفاده از آزمون رگرسیون قدم‌به‌قدم مورد بررسی قرار گرفت، یافته‌ها حاکی از آن بود که دو متغیر دل‌بستگی دوسوگرا و دل‌بستگی ایمن قادر به پیش‌بینی استرس والدینی می‌باشد؛ بنابراین می‌توان گفت سبک دل‌بستگی والدین با تحت تأثیر قرار دادن شیوه برخورد با کودکان می‌تواند در شکل‌گیری استرس والدینی مؤثر باشد، بر این اساس مداخله به‌منظور بهبود دل‌بستگی علاوه بر تضمین سلامت روان والدین در کاهش استرس والدینی نیز اثربخش خواهد بود.

کلمات کلیدی: استرس والدینی، سبک‌های دل‌بستگی، تعامل والد کودک

۱. مقدمه

دل‌بستگی بین والد و کودک آن نوع پیوند عاطفی است که گرچه در دوران کودکی شکل می‌گیرد می‌تواند بر رشد اجتماعی دوران بعدی تأثیر داشته باشد (بالبی، ۲۰۰۶) انتظارات کودک درباره حساسیت، در دسترس بودن و پاسخگو بودن مراقب اولیه منجر به شکل‌گیری تفاوت‌هایی در نوع دل‌بستگی نوزاد به مراقب می‌گردد و به‌واسطه همین سه عامل کودک به‌تدریج الگوهایی از خود و دیگران را درون‌سازی می‌کند، (الگوهای فعال درونی) تفاوت در این دل‌بستگی باعث شکل‌گیری سه سبک می‌شود که عبارت‌اند از: الف) دل‌بستگی ایمن، ب) دل‌بستگی ناایمن دو سو گرا، ج) دل‌بستگی ناایمن اجتنابی (بالبی، ۱۹۶۹). دل‌بستگی ایمن منجر به شایستگی در عملکرد افراد هنگام برقراری روابط بین فردی شده ارتقای رفتار اجتماعی و گسترش تاب‌آوری روانی را به دنبال دارد، بعلاوه سطوح بالای اعتماد و همچنین کاهش تعارضات را تضمین می‌نماید، در حالی که افراد با دل‌بستگی دوسو گرا با عدم تعادل در احساسات و تعارضات بالاتر و افراد با دل‌بستگی اجتنابی با رضایت و صمیمیت کمتر و تعارضات بیشتر مشخص می‌شوند اختلالات دل‌بستگی با شدت‌های متفاوت در جوامع مختلف در حال افزایش است (فیشر، اسپرلینگ و کار، ۱۹۹۰) مطالعات نشان می‌دهد که سبک دل‌بستگی بزرگسالان با توانایی تنظیم پریشانی مرتبط است (مارگانسکا، ۲۰۱۳) آن‌ها منابع درون فردی هستند که تعدیل‌کننده سطوح تنش و ناتوانی را در شرایط ناگوار می‌باشند و اثرات منفی تنش را کم‌رنگ‌تر جلوه می‌دهند بعلاوه به میزان چشمگیری می‌توانند بهداشت روانی را پیش‌بینی کنند (انور سادات، سالاری و مدرس غروی ۱۳۹۰). یکی از مشکلاتی که با سبک دل‌بستگی بزرگسالان در ارتباط است وجود اختلالات هیجانی چون افسردگی (محمدخانی، ۱۳۹۶) تنش، اضطراب (انور سادات، سالاری و مدرس غروی، ۱۳۹۰) اختلالات جسمانی سازی (پژوهی نیا و همکاران ۱۳۹۳) هست. رحیمیان بوگر و همکاران (۱۳۸۶) نیز بیان می‌دارند که انواع سبک‌های دل‌بستگی در بزرگسالان با استرس شغلی مرتبط است. یکی از موضوعات دیگری که می‌تواند با سلامت روان در ارتباط باشد انواع استرس و به‌طور اخص استرس والدینی است. استرس به‌عنوان یکی از جنبه‌های طبیعی در زندگی انسان انکارناپذیر است و می‌توان آن را به‌عنوان پاسخ فیزیولوژیک به محرک‌های تهدیدکننده برای فرد در نظر گرفت (لیوو، ۲۰۱۵). اصطلاح استرس اغلب برای توصیف پریشانی، خستگی و احساس عدم توانایی مقابله با موقعیت‌ها به کار می‌رود (دانا لا کشمی

1 - Fishler, P.H., Sperling, M.B. & Carr

2 - Marganska

3 - Liu

و مورتی^۴، ۲۰۱۸). استرس والد گری در نتیجه ناهمخوانی ادراک شده بین تقاضاهای والدینی و منابع فردی حاصل می شود و چنین استرسی می تواند در چندین حیطه زندگی که مربوط به والد گری است، تجربه شود (اسکس^۵ و همکاران، ۲۰۲۰) به طور کلی، والد گری و مسئولیت های توأم با آن، سطوح بالایی از استرس را ایجاد می کنند، به عقیده رایتمن، کوریبر و استیکل^۶ (۲۰۰۲) استرس والد گری از استرس های ناشی از ایفای نقش والدینی به وجود می آید؛ رفتار کودکان و تکالیف روزانه ی پدری و مادری که می توانند آشفتگی ساز، ناکام کنند، یا آزارنده باشند، والد گری را تجربه ای پرفشار می سازند (اورلی و لاسینگ، ۲۰۰۲ به نقل از والوتون^۷ و همکاران ۲۰۱۱). مطالعات نشان می دهد که عوامل زیادی در شکل گیری استرس والدینی مؤثر است به طور مثال نوردال^۸ و همکاران (۲۰۲۰) نشان دادند که سبک دل بستگی بزرگسالان به طور مسیر غیرمستقیم می تواند منجر به شکل گیری استرس والدین گردد. سایر پژوهش ها نیز نشان می دهد که بین دل بستگی بزرگسالان و استرس والدینی در میان والدین دارای کودکان نوپا رابطه وجود دارد (نیگرن^۹ و همکاران، ۲۰۱۲). به طور کلی می توان گفت که نحوه دل بستگی دوران کودکی بر سلامت روان و زندگی اجتماعی و هیجانی افراد تأثیر دارد حتی نقش سبک های دل بستگی والدین در تعدیل تعامل بین استرس والدینی و ویژگی های درک شده نوزاد توسط والدین اثبات شده است (کوئنتیلیانو^{۱۰} و همکاران، ۲۰۲۱)؛ بنابراین این سؤال پیش می آید که آیا سبک دل بستگی بزرگسالان می تواند در شکل گیری استرس والدینی آن ها مؤثر باشد، بنابراین با توجه به اینکه در حد مطالعات پژوهشگران تاکنون پژوهشی پیرامون میزان پیش بینی شونگی استرس والدینی توسط سبک های دل بستگی در والدین دارای فرزند شهر برازجان منتشر نشده است این پژوهش انجام شد.

۲. روش پژوهش

این پژوهش از نوع همبستگی و پیش بینی بود و جامعه آن شامل تمام مادران دارای فرزند ۴ تا ۱۲ سال بود که تعداد ۱۲۰ نفر از مادران دارای کودک ۴ تا ۱۲ ساله به روش در دسترس انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش به قرار زیر است:

۱- پرسشنامه جمعیت شناختی که شامل سن والدین، جنسیت والدین، سن کودک، تعداد فرزندان و سواد والدین.

۲- پرسشنامه تنیدگی والدینی فری و جونز (۱۹۹۵).

مقیاس استرس والدینی (۳۹۵): این مقیاس خود گزارشی توسط بری و جونز (۱۹۹۵)، در ۱۸ گویه با طیف لیکرت ۵ درجه ای از ۱ (کاملاً مخالفم) تا ۵ (کاملاً موافقم) برای ارزیابی میزان استرسی که والدین از داشتن فرزند و رابطه با فرزند تجربه می کنند و نیز بررسی ابعاد مثبت (مزایای عاطفی و رشد شخصی) و منفی (تقاضا در منابع محدودیت ها) والدینی ساخته شده است. این مقیاس در ۴ خرده مقیاس شامل پاداش والدین (۱، ۵، ۶، ۷، ۸، ۱۸) استرس آورهای والدینی (۳، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲)، فقدان کنترل (۱۴، ۱۵، ۱۶)، رضایت والدینی (۱۳، ۱۷) دارای بارهای عاملی قابل قبولی گزارش شده است. پایایی آن با روش همسانی درونی توسط سازندگان آن ۰/۷۳ و با روش باز آزمایی ۰/۸۱ گزارش شده است (بری و جونز ۱۹۹۵). در پژوهش موسوی (۱۳۹۷) پایایی این مقیاس در پژوهش حاضر ۰/۷۱ به دست آمد.

۳- پرسشنامه سبک دل بستگی بزرگسال کولینز و رید (۱۹۹۰)

این مقیاس شامل خودارزیابی از مهارت های ایجاد روابط و خود توصیفی شیوه شکل دهی روابط دل بستگی نسبت به چهره های دل بستگی نزدیک است و مشتمل بر ۱۸ داده است که از طریق علامت گذاری روی یک مقیاس ۵ درجه ای (از نوع لیکرت) که از به هیچ وجه با خصوصیات من تطابق ندارد (۱) تا کاملاً با خصوصیات من تطابق دارد (۵) تشکیل می گردد، سنجیده می شود. سه زیر مقیاس عبارت اند از: وابستگی یا میزانی را که آزمودنی ها به دیگران اعتماد می کنند و به آن ها متکی می شوند، نزدیک بودن یا میزان آسایش در رابطه با صمیمیت و نزدیکی هیجانی را اندازه گیری می کند و اضطراب یا ترس از داشتن رابطه را می سنجد. اعتبار این مقیاس توسط سعیدیان اصل، خانزاده و حسنی (۱۳۹۱) از طریق آلفای کرونباخ برای زیر مقیاس ها بین ۰/۷۲ تا ۰/۸۴ به دست آمد. آن ها روایی سازه و همگرایی این مقیاس را مطلوب گزارش نمودند.

4 -- Dhanalakshmi & Murty

5 - Essex

6. Reitman, D., Currier, R. O., & Stickle

7 -- Vallotton

8 - Nordahl

9 - Nygren

10 - Quintigliano

روش های آماری: در این پژوهش علاوه بر ضریب همبستگی پیرسون از روش آماری رگرسیون چند متغیری به روش قدم به قدم استفاده شد. تحلیل ها به وسیله نرم افزار آماری SPSS_19 انجام شد.

۳. یافته ها

میانگین
سنی
والدین

مدل	ضریب همبستگی	مربع ضریب همبستگی	مربع ضریب همبستگی تنظیم شده	خطای انحراف استاندارد برآورد	دوربین واتسون
مدل-۱	۰/۳۰۶	۰/۰۹۳	۰/۰۸۴	۷/۳۹	۲/۰۸
مدل-۲	۰/۳۹۳	۰/۱۵۴	۰/۱۳۷	۷/۱۸	۲/۰۸

شرکت کننده در این پژوهش ۴۶ / ۳۷ بوده است. به منظور بررسی میزان پیش بینی پرخاشگری کودکان توسط استرس والدینی از رگرسیون قدم به قدم استفاده شد که به شرح زیر است.

جدول ۱- خلاصه مدل

جدول فوق خلاصه مدل همبستگی را برای تحلیل پیش بینی کنندگی متغیرها نشان می دهد. برای بررسی خودهمبستگی بین باقیمانده ها از آماره دوربین واتسون استفاده شد. اگر مقدار آماره دوربین واتسون بین ۱/۵ تا ۲/۵ باشد بین باقیمانده ها همبستگی متوالی وجود ندارد که در این مدل ۲/۰۸۷ می باشد.

جدول ۲- تحلیل واریانس رابطه استرس والدین با سبک دل بستگی آن ها

سطح معنی داری	F	میانگین مجزورات	درجه آزادی	مجموع مجزورات	مدل های رگرسیون
۰/۰۰۲	۱۰/۰۹	۵۵۲/۴۸	۱	۵۵۲/۴۸	رگرسیون
		۵۴/۱۷	۹۸	۵۳۶۲/۵۰	باقیمانده
			۹۹	۵۹۱۴/۹۹	کل
۰/۰۰۰۱	۲۰/۱۰	۵۴۶/۶۷	۲	۹۱۳/۳۴	رگرسیون
		۵۱/۵۶	۹۷	۵۰۰۱/۶۷	باقیمانده
			۹۹	۵۹۱۴/۹۹	کل

تحلیل رگرسیون با روش قدم به قدم انجام گرفت و نتایج هر دو مدل برونداد نشان می دهد که متغیرهای استرس والدینی قادر به پیش بینی سبک دل بستگی در هر دو مدل گزارش شده هست.

جدول ۳ - ضرایب استاندارد شده و غیراستاندارد برای بررسی سهم هر یک از متغیرهای استرس والدینی در نوع سبک دل بستگی

سطح معنی داری	t	ضرایب استاندارد نشده		مدل های رگرسیون		
		ضرایب استاندارد شده	B	خطای انحراف استاندارد	بتا	
۰/۰۰۰	۳۰/۷۷		۱/۳۶	۴۱/۸۶	عرض از مبدأ	مدل ۱-
			۰/۳۰۶	۰/۱۳۵	۰/۴۲۸	
۰/۰۰۲	۳/۱۷		۳/۶۸	۵۰/۹۷	عرض از مبدأ	مدل ۲-
			۰/۲۵۵	۰/۱۳۳	۰/۳۵۶	
۰/۰۰۹	۲/۶۷		۰/۲۴۵	-/۶۴	دل بستگی ایمن	
۰/۰۱	-۲/۶۴		-/۲۵۲			

در مدل اول دل بستگی دوسوگرا و در مدل دوم دل بستگی دوسوگرا و دل بستگی ایمن قادر به پیش بینی استرس والدینی در والدین هستند. از مدل اول متغیرهای دل بستگی ایمن و اجتنابی و از مدل دوم دل بستگی ایمن از معادله خارج شده بودند و قادر به پیش بینی استرس والدینی نبودند. به طور کلی می توان گفت سبک های دل بستگی والدین پیش بینی کننده استرس والدینی است.

۴. بحث و نتیجه گیری

نتایج این مطالعه نشان داد که متغیرهای دل بستگی دوسوگرا و دل بستگی ایمن بیشترین میزان پیش بینی کنندگی را برای استرس والدینی دارند. در بین این نتایج می توان گفت وقتی که والدین با توجه به نوع دل بستگی که در آن ها شکل گرفته است با فرزند خود ارتباط برقرار می کنند و اگر این سبک دل بستگی آن ها نایمن باشد هنگام برقراری ارتباط با کودک قادر به برقراری رابطه شایسته نخواهند بود و این موضع منبعی برای ایجاد مشکلات هیجانی در آن ها از جمله استرس والدینی می شود بنابراین می توان گفت هیجانات والدین تحت تأثیر سبک دل بستگی آن ها قرار می گیرد و باعث عدم رضایت از نقش والدینی می گردد. بعلاوه داشتن دل بستگی ایمن به ایجاد رابطه عاطفی بهتر با کودکان منجر شده و استرس ناشی از ایفای نقش والدینی را کاهش خواهد داد. بعلاوه سایر مطالعات نیز نشان می دهد که انواع سبک های والدینی در شکل گیری استرس والدینی مؤثر است (نوردال و همکاران ۲۰۲۰ و نیگرنو همکاران، ۲۰۱۲). به طور کلی می توان گفت که نحوه دل بستگی دوران کودکی بر سلامت روان و زندگی اجتماعی و هیجانی افراد تأثیر دارد حتی نقش سبک های دل بستگی والدین در تعدیل تعامل بین استرس والدینی و ویژگی های درک شده نوزاد توسط والدین اثبات شده است (کوئنتیلیانو و همکاران، ۲۰۲۱). بعلاوه سایر مطالعات نیز نشان می دهد که سبک دل بستگی بزرگسالان در ایجاد اختلالات هیجانی و عاطفی والدین مؤثر است (محمدخانی، ۱۳۹۶؛ انور سادات، سالاری و مدرس غروی، ۱۳۹۰؛ پژوهی نیا و همکاران ۱۳۹۳ و رحیمیان بوگر و همکاران، ۱۳۸۶) که مهر تأییدی بر یافته های پژوهش حاضر است. مهم ترین محدودیت این پژوهش عدم دسترسی به والدین به دلیل شیوع کووید-۱۹ بود. پیشنهاد می شود علاوه بر مداخله برای به منظور کاهش استرس والدینی برنامه های آموزش سبک دل بستگی برای والدین اجرا شود تا بتوان به طور غیرمستقیم و مستقیم شاهد کاهش استرس والدینی بود.

۵. قردانی

از تمامی والدین شرکت کننده در این پژوهش صمیمانه قردانی به عمل می آید.

مراجع

پژوهی نیا شیما، فرجی رضا، فاطمی اردستانی سید محمدحسن (۱۳۹۳). بررسی رابطه بین سبک‌های دل‌بستگی با جسمانی‌سازی و اضطراب. مجله علوم اعصاب شفای خاتم، ۲(۴) ۱-۸.

رحیمیان بوگر اسحق، نوری ابوالقاسم، عریضی حمیدرضا، مولوی حسین، فروغی مبارکه عبدالرضا (۱۳۸۶). رابطه سبک‌های دل‌بستگی بزرگسالی با رضایت و استرس شغلی در پرستاران. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران، ۱۳ (۲)، ۱۴۸-۱۵۷.

محمدخانی شهرام، بهاری علی، اکبریان فیروز آبادی مهس (۱۳۹۶). سبک‌های دل‌بستگی و نشانه‌های افسردگی: نقش واسطه‌ای نشخوار فکری. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران، ۲۳ (۳): ۳۲۰-۳۳۵.

مدرس غروی، مرتضی. (۱۳۹۰). بررسی ارتباط سبک دل‌بستگی بالغین به والدین با تش، اضطراب و افسردگی. مجله اصول بهداشت روانی، ۱۳(۵۰)، ۱۹۴-۲۰۲.

Bowlby, j., 1969, 1973, 1989, Attachment and loss vol.2. separation, anxiety and anger, New York, Basic books.

Dhanalakshmi, K., & Murty, K. V. S. N. (2018). Relationship between study habits and academic stress of B. ED trainees. Journal for Humanity Science & English Language, 6(28),7852-7856

Essex, M.J. Klein, M.H, Cho, E, & Kalin, N.H (2002). Maternal stress beginning in infancy may sensitive children to later stress exposure: Effects on cortisol and behavior. Biological psychiatry, 52, 776_784.

Fishler, P.H. Sperling, M.B. & Carr, A.C. (1990). Assessment of adult relatedness: A review of empirical finding from object relations and attachment theories. Journal of person Assessment, 55(3_4), 499_520.

John Bowlby. [Attachment theory, Elite psychology and education]. Safarzadeh Khoshabi, Abohamzeh E. (translators). 1st ed. Tehran: Danjeh; 2006: 32-135. (Persian).

Liu, Y. (2015). The longitudinal relationship between Chinese high school students academic stress and academic motivation. Learning and Individual Differences, 38(2), 123-126.

Marganska A, Gallagher M, Miranda R. Adult attachment, emotion dysregulation, and symptoms of depression and generalized anxiety

Nordahl, D., Rognmo, K., Bohne, A. *et al.* Adult attachment style and maternal-infant bonding: the indirect path of parenting stress. *BMC Psychol* 8, 58 (2020).

Nygren, M., Carstensen, J., Ludvigsson, J., & Frostell, A. S. (2012). Adult attachment and parenting stress among parents of toddlers. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 30(3), 289-302.

Quintigliano M, Trentini C, Fortunato A, Lauriola M, Speranza AM. (2021). Role of Parental Attachment Styles in Moderating Interaction Between Parenting Stress and Perceived Infant Characteristics. *Front Psychol*, 12:730086.

Reitman, D., Currier, R. O., & Stickle, T. R. (2002). A critical evaluation of the Parenting Stress Index-Short Form (PSI-SF) in a head start population. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 31, 384-392.

اولین کنفرانس ملی

تازه های روانشناسی تکاملی و تربیتی

The first conference on **developmental and educational psychology**

CIVILICA

Vallotton, C. D., Harewood, T., Ayoub, C. A., Pan, B., Mastergeorge, A. M., & Brophy- Herb, H. (2011). Buffering boys and boosting girls: The protective and promotive effects of Early Head Start for children's expressive language in the context of parenting stress. *Early Childhood Research Quarterly*, 27(4), 696-707